

A03

S-2025

भारतीय-विद्या-भवनम्, मुम्बई - ७

(सरल - संस्कृत - परीक्षा - विभागः)

संस्कृत-प्रवेशः

SAMSKRITA PRAVESH

प्रथमं प्रश्नपत्रम् - First Paper

(समयः १०.३० तः १२.३०)

(पूर्णाङ्कः ५०)

प्र. १. किन्हीं दो श्लोकों की व्याख्या हिन्दी/अंग्रेजी/मातृभाषा में कीजिए । ६
Explain any two verses in Hindi/English/Medium language.

(१) उद्यमःसाहसं धैर्यं बुद्धिः शक्तिः पराक्रमः ।

षडेते यत्र वर्तन्ते तत्र दैवं सहायकृत् ।।

(२) काव्येषु नाटकं रम्यं तत्रापि च शकुन्तला ।

तत्रापि हि चतुर्थोऽङ्कः तत्र श्लोकचतुष्टयम् ।।

(३) यज्ञदानतपःकर्म न त्याज्यं कार्यमेव तत् ।

यज्ञो दानं तपश्चैव पावनानि मनीषिणाम् ।।

प्र. २. किन्हीं चार लोकोक्तियों का भावार्थ हिन्दी/अंग्रेजी/माध्यमभाषा में लिखिए । ४
Write the meaning of any four of the following proverbs in Hindi/English/Medium language.

(१) नास्त्यर्थिनो गौरवम् । (२) न समुद्रतलमस्पृष्ट्वा नरो विन्दति मौक्तिकम् ।

(३) गतानुगतिको लोकः । (४) घटे रिक्ते ध्वनिर्महान् । (५) गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणः ।

प्र. ३. 'कवि' अथवा 'मति (स्त्रीलिङ्ग)' शब्द के रूप सभी विभक्तियों में लिखिए । ५
Write all declensional forms of the word 'कवि' or 'मति (स्त्रीलिङ्ग)'

प्र. ४. (क) किन्हीं पाँच क्रियापदों से वाक्य बनाइये । ५
Form sentences with any five verbs.

(१) अगच्छत् । (२) यतिष्यन्ते । (३) क्रीडन्ति । (४) अपश्यन् । (५) निवसामि । (६) जीवन्ति ।

- (ख) किन्हीं पाँच पदों में सन्धि कीजिए । **Join the Sandhis of any five.** ५
 (१) यदि + अपि । (२) भवतु + अत्र । (३) हरे + ए । (४) पितृ + आदेशः ।
 (५) मातृ + अनुमतिः । (६) रामो + अब्रवीत् ।
- (ग) किन्हीं पाँच रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए । **Fill in the blanks (any five).** ५
 (१) यतयः ईश्वरं..... । (२)..... वरं शिक्षा । (३) गतस्य .....नास्ति ।
 (४) रजकः .....प्रक्षालयति । (५) ..... सद्विचारं प्रकाशयति ।
 (६) ये जनाः यज्ञं कुर्वन्ति ते ..... च लभन्ते ।
- प्र.५. निम्नांकित शब्दों के अर्थ लिखकर संस्कृत में वाक्य निर्माण कीजिए । ५
Write the meaning of the following words and make sentences in Sanskrit.
 (१) ग्रामान्तरम् । (२) विवादसभायाम् । (३) पुण्यपुरुषाः । (४) अमात्याः । (५) कवोष्णम् ।
- प्र.६. आज्ञार्थक क्रियापदों से वाक्य निर्माण कीजिए । ५
Form sentences with imperative verbs.
 (१) गच्छ । (२) पश्य । (३) धावतम् । (४) कुरुत । (५) कथय ।
- प्र.७. किन्हीं पाँच वाक्यों का संस्कृत में अनुवाद कीजिए । ५
Translate any five sentences into Sanskrit.
 (१) ऋषि को सभासद प्रणाम करते हैं । (२) पिता पुत्र से स्नेह करता है ।
 (३) फूलों के रंग चित्रविचित्र हैं । (४) गाय बहुत हितकारिणी होती है ।
 (५) मैं प्रतिदिन वस्त्र धोता हूँ । (६) मेघदूत नाम का काव्य कालिदास ने लिखा है ।
 (1) Assembly members bow down to the sage. (2) Father loves son.
 (3) The flowers are multi coloured. (4) Cow is very beneficial.
 (5) I wash clothes everyday. (6) The poem "Meghduta" has been composed by Kalidasa.
- प्र.८. किन्हीं पाँच वाक्यों का हिन्दी/अंग्रेजी/माध्यमभाषा में अनुवाद कीजिए । ५
Translate any five sentences into Hindi/English/Medium language.
 (१) कः प्रातःकाले शीघ्रं प्रबुध्यते ? (२) शास्त्रेषु तैलमर्दनार्थं कस्य शब्दस्य प्रयोगो भवति ?
 (३) का सद्विचारं प्रकाशयति ? (४) के व्यापारे साहाय्यं कुर्वन्ति ? (५) नदीपारं गन्तुं कस्याः आवश्यकता भवति ?

A04

S-2025

भारतीय-विद्या-भवनम्, मुम्बई - ७

(सरल - संस्कृत - परीक्षा - विभागः)

संस्कृत-प्रवेशः

SAMSKRITA PRAVESH

द्वितीयं प्रश्नपत्रम् - Second Paper

(समयः २.०० तः ४.००)

(पूर्णाङ्कः ५०)

प्र. १. किन्हीं दो श्लोकों का अर्थ हिन्दी/अंग्रेजी/माध्यमभाषा में लिखिए । १०
Write the meaning of any two verses in Hindi/English/Medium language.

- (१) काव्यशास्त्रविनोदेन कालो गच्छति धीमताम् ।
व्यसनेन च मूर्खाणां निद्रया कलहेन वा ॥
- (२) रोगी चिरप्रवासी परान्नभोजी परावसथशायी ।
यज्जीवति तन्नरणं यन्मरणं सोऽस्य विश्रामः ॥
- (३) स्थानभ्रष्टा न शोभन्ते दन्ताः केशाः नखाः नराः ।
इति सञ्चित्य मतिमान् स्वस्थानं न परित्यजेत् ॥

प्र. २. (क) किन्हीं पाँच लोकोक्तियों का तात्पर्य हिन्दी/अंग्रेजी/माध्यमभाषा में समझाइए । ५
Explain any five proverbs in Hindi/English/Medium language.

- (१) चन्दनतरुवासयति कुठारं स्वनिपातकम् । (२) छिद्रेष्वनर्थाः बहुली भवन्ति ।
- (३) अये कथमनभ्रा वृष्टिः । (४) अतिदीर्घोऽपि कर्णिकारो न मुसली ।
- (५) असक्तोऽहं गृहारम्भे शक्तोऽहं गृहभङ्गने । (६) अन्धेनैव नीयमानाः यथान्धाः ।

(ख). किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए । ५

Answer any five questions in Sanskrit.

- (१) मयूराः कदा नृत्यन्ति ? (२) रामं दृष्ट्वा काममोहिता शूर्पनखा तं किं न्यवेदयत् ?
- (३) आगतां तां राक्षसीं लक्ष्मणः किम् अवोचत् ? (४) मेघाः आकाशात् किं मुञ्चन्ति ?
- (५) नार्यः केशान् कया भूषयन्ति ? (६) जनकस्य सुता सीता नाम्ना कथं विश्रुता ?

- प्र. ३. निम्नलिखित रेखांकित वाक्यों में अशुद्ध पदों को शुद्ध कीजिए । ५
Correct the incorrect words in the following underlined sentences.
 (१) वृक्षेषु लतासु च विहगाः कोलाहलं करोति। (२) शिक्षकः बालकं प्रश्नं पृच्छन्ति।
 (३) कृषकः भूमिं कृषन्ति। (४) इदं मदीया कंकतिका अस्ति। (५) सः स्कन्धे दुकूलं धारयन्ति।
- (ख) निम्नाङ्कित पदों के अर्थ लिखकर वाक्य में प्रयोग कीजिए। ५
 (१) भूपतयः। (२) प्रतीक्षस्व। (३) मोदकेभ्यः। (४) तदाप्रभृति। (५) अद्यारभ्य।
- प्र. ४. सोदाहरण किन्हीं पाँच उपसर्गों का अर्थ हिन्दी/अंग्रेजी/माध्यमभाषा में लिखिए ५
Write the meaning of any five Upasargas in Hindi / English / Medium language and give examples.
 (१) अप। (२) निर्। (३) दुस्। (४) उप। (५) नि। (६) सु।
- प्र. ५. (क) किन्हीं तीन की सन्धि कीजिए । Join any three Sandhis. ३
 (१) देवः + गच्छति। (२) जनः + छेदयति। (३) रामः + टीकते। (४) गुरुः + पुनाति।
- (ख) किन्हीं दो का सन्धि-विच्छेद कीजिए । Disjoin any two Sandhis. २
 (१) हरिरब्रवीत्। (२) रामस्सदा। (३) रामश्शास्ति।
- प्र. ६. किन्हीं दस वाक्यों का अनुवाद संस्कृत में कीजिए । १०
Translate any ten sentences into Sanskrit.
 (१) नदी का पानी मीठा होता है (२) लड़कियाँ ईश्वर की पूजा करती हैं। (३) हिरण बहुत सुन्दर प्राणी है। (४) वीर युद्धक्षेत्र में लड़ता है। (५) वहाँ कपड़े बिकते हैं। (६) सैनिक घोड़ों पर बैठते हैं। (७) ऋषियों के आश्रम में हिरण दौड़ते हैं। (८) राजा हाथी पर बैठता है। (९) बैल घास चरता है। (१०) वह मृगछाला पर बैठता है। (११) मैं हाथ जोड़कर प्रार्थना करता हूँ। (१२) राजा के पास मोतियों का हार है।
- (1) The water of the river is sweet. (2) The girls are worshipping God. (3) Deer is very beautiful animal. (4) The brave man is fights in the battle-field. (5) Clothes are sold there. (6) The soldiers sit on the horses. (7) Deer run in the hermitage of sages. (8) The king sits on the elephant. (9) Bullock grazes the grass. (10) He sits on a deer-skin. (11) I pray with folded hands. (12) King has a pearl-necklace.

